

LLENGUA CATALANA I LITERATURA

2n de Batxillerat
3r trimestre

LÈXIC I SEMÀNTICA

- Un **camp lèxic** és un conjunt de mots que formen part d'una àrea determinada de la nostra experiència, és a dir, totes les paraules que estan relacionades amb un tema determinat de la realitat diem que formen un camp o conjunt lèxic.

Camp lèxic dels colors:

ataronjat, atzur, beix, blanc, blanquinós, blau, blau cel, blau celeste, blau marí, blau turquí, blavenc, blavís, blavós, bru, brunenc, carabassa, carmesí, carmí, carminat, castany, cru, daurat, escarlata, glauc, grana, granat, gris, grisenc, grisós, groc, groguenc, groguinós, groguís, indi, lila, marró, moradenc, morat, negre, negrenc, negrós, ocraci, platejat, porpra, rogenic, roig, rosa, rosat, taronja, taronjós, verd, verd botella, verd d'oliva, verd maragda, verdós, verdosenc, vermell, vermellenc, vermellós, violat, violeta...
color de canyella, de palla, de plom, de vi...
color d'ala de mosca, de gos com fuig, de merda d'oca...
color alegre, apagat, clar, cridaner, encès, fosc, intens, viu...

Els camps lèxics són vertaderes estructures que ens mostren la manera com la llengua influeix en la percepció de la realitat, com la llengua organitza, fins i tot, aquesta realitat.

LÈXIC I SEMÀNTICA

- Un **CAMP SEMÀNTIC** , en canvi, és el conjunt de distribucions de significats d'una paraula. Així, per exemple, si haguéssim de dir quin és el camp semàntic de la paraula tren , hauríem d'explicar-ne els significats següents i els àmbits en què s'especialitza: tren d'artilleria, tren de passatgers, tren de vida, etc.

LÈXIC I SEMÀNTICA

PARAULA PRIMITIVA / PARAULA DERIVADA / FAMÍLIA DE PARAULES

- A partir de la primitiva i les corresponents derivades es forma una família.
Ull: ulleres, ullada, ullerós, ...
Taula: tauleta, taulell, tauler, ...
Cant: cantant, cantaire, ...
- Les paraules derivades es formen afegint prefixos, infixos i sufixos a la paraula primitiva.

LÈXIC I SEMÀNTICA

ELS PREFIXOS

Es col·loquen al DAVANT de la paraula primitiva.

ELS SUFIXOS

Es col·loquen al DARRERE de la paraula primitiva.

ELS INFIXOS

Són elements intercalats entre el lexema i el sufix:
pols-egu-era, herb-ol-ari, porc-at-er.

LÈXIC I SEMÀNTICA

PARAULES COMPOSTES

Estan formades per la suma de dues o més paraules, que es poden escriure amb guionet o no. Les més freqüents estan formades per un verb i un nom

Para-sol, trencanous, autoescola, maldecaps, allioli, obrellaunes.

LÈXIC I SEMÀNTICA

Compostes amb guionet

Normalment porten guionet les formacions compostes en què la primera paraula acaba amb vocal i la segona comença amb r, s o x.

Espanta-sogres, para-xocs, pèl-roig.

Compostes sense guionet

Paracaigudes, ferrocarril, rentaplats, llevataps, coliflor, pelacanyes, panxacontent.

LÈXIC I SEMÀNTICA

LA FORMACIÓ DEL LÈXIC

Les llengües incorporen constantment unitats lèxiques noves. I ho fan mitjançant procediments diversos: modificant elements preexistents (derivació, composició, habilitació), adaptant elements d'altres llengües (manlleus), etc.

○ CULTISMES

Els mots manlevats tardanament a una llengua clàssica (llatí o grec) i que, per tant, no han sofert l'evolució dels mots hereditaris, sinó sols una adaptació parcial, s'anomenen cultismes.

○ DOBLETS

Podem trobar formes dobles derivades de la mateixa paraula llatina: per exemple, el mot llatí CATHEDRA ha donat en català el cultisme *càtedra* i el mot hereditari *cadira*.

○ .

LÈXIC I SEMÀNTICA

○ PSEUDODERIVATS

Són mots, generalment cultes, que deriven no de la paraula catalana sinó de la llatina. Casos com aquest fan que de vegades hom cregui erròniament que hi ha incoherències ortogràfiques.(els mots en cursiva són els cultismes):

boca / *bucal* , jove / *juvenil* , flagell / *flagel·lar* ,
calb / *calvície* , corba / *curvatura* , etc

LÈXIC I SEMÀNTICA

○ HABILITACIÓ

L'habilitació és un procés que atribueix funcions noves a un mot sense canviar-ne la forma. Generalment es tracta d'un canvi de categoria gramatical que comporta un canvi de significat.

Vegem-ne algunes de les possibilitats:

a. Substantius habilitats com a adjectius:

“color taronja”, “un verd oliva”, “és porc i ase com son pare”, etc.

“No he menjat ni una oliva.” [= ús originari del mot com a substantiu]

“Ha pintat les persianes d'un verd oliva.” [= mot habilitat com a adjectiu]

b. Adjectius habilitats com a substantius:

“els francesos”, “un treballador”, “una rentadora”, “un diari”, etc.

“Aquests nois són francesos.” [= ús originari del mot com a adjectiu]

“Ara arriben els francesos.” [= mot habilitat com a substantiu]

c. Verbs habilitats com a substantius:

“el berenar”, “el sopar”, “l'ésser”, “un viatjant”, “un corrent”, etc.

d. Noms propis (de persona, de lloc, de marques comercials...) habilitats com a noms comuns:

“un mecenes”, “menjarem magdalenes”, “un jersei d'angora”, “un túrmix”, “unes xiruques”, etc.

LÈXIC I SEMÀNTICA

NEOLOGISME és una unitat lèxica nova (des del punt de vista formal o semàntic) creada en una llengua per les pròpies regles de formació de mots o manlevada a una altra llengua.

Per exemple, seria un neologisme la paraula *xat*, forma adaptada ortogràficament de l'anglès *xat*; així com també ho seria el mot sinònim *tertúlia*, en l'accepció que significa el 'fet de comunicar-se diverses persones interactivament i en temps real a través d'Internet'.

L'organisme que s'encarrega de la normalització dels neologismes catalans és el TERMCAT.

Un **MANLLEU** és una unitat lèxica que passa d'una llengua a una altra i s'hi integra.

Des del punt de vista de la llengua que ha “prestat” la unitat, parlem de **PRÉSTEC** lingüístic. Així, per exemple, el mot *soprano* és un “manlleu” del català a l'italià i és un “préstec” de l'italià al català.

Al llarg de la història, i segons les tendències de cada època, el català — com fan totes les llengües — ha manllevat elements d'idiomes diferents.

El fons bàsic del lèxic català és, en la major part, el del llatí vulgar.

Tenim també una quantitat enorme de mots d'origen grec, molts dels quals ens han arribat a través del mateix llatí.

I d'altra banda hi hauria un substrat preromà (influències de llengües parlades al territori català abans de la colonització romana).

LÈXIC I SEMÀNTICA

- A més, en la formació del català hi han intervingut altres llengües, de les quals procedeixen manlleus diversos:

GERMANISMES

espia, fang, guerra, guarir, lleig, sabó, Albert, Guillem...

ARABISMES

aljub, albercoc, arracada, duana, llimona, magatzem, matalàs, setrill, xaloc, Albufera, Alcúdia, Benidorm, Binissalem...

OCCITANISMES

ambaixada, ballar, capellà, frare, homenatge, rossinyol ...

CASTELLANISMES

alabar, borratxo, buscar, duro, entregar, llàstima, preguntar, taquilla, tarda, xato...

GAL·LICISMES

biberó, bitllet, cabaret, carnet, clixé, menú, somier, xofer...

ITALIANISMES

aquarel·la, bravo, casino, miniatura, pallasso, piano, soprano...

ANGLICISMES

beisbol, càmping, club, esport, esprai, formatar, futbol, golf, handbol, pòster, robot, tennis, vàter, whisky, xutar...

CAL ESTUDIAR TAMBÉ...

- Fonètica
- Dialectes
- Verbs irregulars
- Funcions sintàctiques
- Pronoms febles
- L'oració composta

